

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTA OFICIALA A EPISCOPIEI ARADULUI

Redacția și Administrația
ARAD, STR. EMINESCU 18

APARE DUMINECA
Redactor: Pr. Demian Tudor

ABONAMENTUL:
Pentru particulari pe an 5000 lei.

CÂMPUL MISIONAR

Preoția este o continuă și felurită lucrare în via Domnului. Indatoririle preoțești nu se pot reduce la îndeplinirea unor anumite forme de ordin ritualistic și mai ales pastoral. Pastorația „este mai mult o muncă de păstrare a unei stări dobândite, de slujire și apărare a unui câmp de lucru mai vechi, pe care l-am moștenit ca atare” (Scriban). Raza sa de acțiune este mai redusă, desfășurându-se mai mult în cadrul unui program aproape invariabil. Experiența celor două mii de ani de creștinism a dovedit însă că forma aceasta de slujire nu este suficientă, căci mulți dintre cei cari au primit botezul de creștini au decăzut, îndepărtându-se de adevărata credință și făcându-se robi ai păcatelor. Contra păgânismului de totdeauna s'a ridicat sf. Biserică printr'o lucrare cu caracter mai dinamic, pentru a readuce la vechea credință pe cei pierduți și de asemenea a câștiga pentru Hristos pe cei cari n'au avut prilej să se creștineze. Această lucrare se numește *misionarism* și se manifestă printr'o necontenită împlinire a nevoilor sufletești și trupești ale oamenilor, în toate chipurile și la toate prilejurile. Misionarismul nu numai că înglobează în sine pastorația, dar chiar o depășește mult. Căci pe când pastorația are mai mult un caracter de ordin moralizator, îndrumător, educativ, — misionarismul acționează viu prin toate mijloacele ce-i stau la dispoziție. Este, adică, realizarea practică pe teren a tuturor preceptelor evanghelice.

Iisus Hristos ne-a învățat să iubim pe aproapele nostru, să ajutăm pe cel sărac, să ocrotim pe cel străin, să hrănim pe cel flămând, să vindecăm pe cel bolnav, să cercetăm pe cel în închisoare. Dar nu numai atât: El însuși a săvârșit acestea toate. Câte nevoi sufletești și greutăți trupești nu-l apasă pe om? A căuta cu toată puterea fizică și morală să ușurezi soarta celui nenorocit și să-l readuci la liman, trezindu-i, în același timp, în suflet,

virtuțile adormite, se cheamă a face o operă creștinească. Incadrarea bărbatilor, a femeilor, a tinerilor și a copiilor de școală în societăți educativ-morale, realizarea lucrărilor de asistență socială, ocrotirea copiilor sugaci, combaterea alcoolismului, asistența femeilor decăzute, răspândirea tipăriturilor religioase etc. — toate acestea constituie câmpul nesfârșit al muncii misionare. Această acțiune, care se desfășoară sub presiunea nestăvilită a iubirii creștine, trebuie să fie o emanație spontană și continuă a acestui sentiment. Desigur că multe opere cu caracter social sunt azi susținute de către Stat, dar fără duhul lui Hristos ele su-și pot împlini rostul lor. Căci nu este nevoie numai de protecția celor fără de sprijin, ci mai vârtos este necesară acțiunea de reclădire sufletească a acestora, de întărire morală și de ridicare a lor la lumina adevărilor dumnezeiești. Cuvântul dela amvon, sau rostit cu anumite prilejuri, nu reușește întotdeauna să menție trează credința în om și mai cu seamă să vindece anumite dureri ce răscolesc atâtea ființe zdruncinate. Aici este chemarea preotului și rostul misionarismului, ca să facă această lucrare.

Cuvintele lui Bossuet: „Providența a hotărât că pentru vestirea lui Hristos nu ajung cuvintele” și ale lui Clemenceau: „Înlocuiți creștinii cu numele, cu creștinii faptelor și nu mai există atunci chestiunea socială”, (Cit. după Episcop Comșa: „În slujba misionarismului ortodox”) — rezolvă în întregime definiția misionarismului intern. Fără fapte credința este moartă și deci nu poate fi nici trăire în duh religios. Drumul pe care-l mai fac unii, poate din obișnuință, până la sf. Biserică nu rodește întotdeauna în fapte bune. În inimile lor nu strălucește mereu lumina soarelui creștin și nici nu înfloresc florile bucuriei de-a fi lucrat în ogorul binelui.

Atâtea curente de disoluție sufletească, uneltiri necugetate, rășboaietele pustuitoare din vremea din urmă, — iată câteva motive și prilejuri cari au contribuit mult la slăbirea sentimentului religios și la păgânizarea lumii acesteia. Nevoi multiple de ordin material și greutatea trupestă se ivesc la tot pasul, ca o consecință firească a dezechilibrului moral. Toate acestea trebuiesc vindecate. Nu prin cuvinte numai, fiindcă efectul lor poate să fie slab și trecător, ci printr'o lucrare în spirit creștinesc. Bucuria va fi atunci nemăsurată atât pentru cel vindecat de boala care l-a ținut de păcat, cât și pentru cel care a recoltat o izbăvire în urma lucrului său. Să fii mereu pe teren, cu ochii ațintiți neconținut în jurul tău, ca să nu scapi prilejul unei salvări din valurile suferinței și ale păcatului, înseamnă a vesti în chipul cel mai sublim pe Hristos și a mărturisi că ești un adevărat creștin al faptelor.

Iată de ce nădăduim că pornirea la lucru a Frației misionare: „Frația Propovăduirii Sfintei Cruci”, va stârni în inimile multora căldura unei râvne pentru a lucra intens în câmpul misionarismului, care este atât de întins și cu atâtea prilejuri de a realiza aici pe pământ un colțisor vremelnic din raiul nădejdelor noastre creștinești.

Pr. Mircea Munteanu

Atențiune la ispite

„...a flămânzit. Și ispititorul s'a apropiat de el. De cel mai curat de cel mai tare dintre fiii oamenilor, de Domnul Hristos.

De strămoșii Adam și Eva s'a apropiat în altă împrejurare. Când erau sătui. De vreme ce erau în rai, înconjurați de tot felul de pomi roditori, așa suntem înclinați a crede; că erau mai de grabă îndestulați, preaîndestulați, înbuibați poate, decât lipsiți și flămânzi.

De Iov s'a apropiat același ispititor odată pe când avea de toate și altădată pe când n'avea nimic.

Pe un rege măreț, pe Saul îl făcea intolerant și invidios. Pe un neînsemnat purtător de pungă obștească, pe Iuda, îl făcu lacom și trădător. Pe doi plugari, pe soții Anania și Safira, îi făcu sperjuri, hoști și mincinoși până în doagă de moarte.

Așadar ispititorul folosește orice împrejurare spre a atrage de partea lui.

Cel flămând, cel gol, cel sărac, de sigur cu îndemnul acesta trebuie să se lupte mai adesea; cu îndemnul de-a întinde mâna și de-a lua, de-a culege de unde n'a arat și n'a semănat; să ia de unde nu e nimic al lui, așa după cum nimic pentru stomac nu era în pustia Quarantaniei.

Bogatul, sătulul, îmbuibatul, va fi ispitit de des frânare. Cel sus-pus, de împilare și de despotism. Cel mic de cârtire și de revoltă. Sănătosul de prea mare încredere, iar bolnavul grav de desnădejde și sinucidere.

„Ispititorul s'a apropiat de el și i-a zis“...

Fieștecăruiă ne zice ceva, ne șoptește cu viclenie. Nu-i stare individuală, profesională și socială de care să se jeneză.

Ție ce-ți zice?

Tu ce-i răspunzi?

Îl lași să te convingă?

Pr. Gh. Perva

Despre ce să predicăm?

Duminecă în 10 Martie 1946 să vorbim despre LIBERTATEA SUFLETULUI.

Una dintre cele mai importante probe pentru dovedirea adevărului existenței și spiritualității sufletului este libertatea. „Spiritul e libertate, e capacitate de decizie, e păcat și virtute, e răspundere, e har și blestem, e relație de iubire, e capacitate de determinare a destinului propriu și al altora, e dincolo și altceva decât automatism și fatalitate“ (D. Stăniloae). Omul prin spirit e liber: cugetă liber, raționează liber, cumpănește și acționează după cum îl inspiră conștiința și motivele care și le alege liber. Ca să ne convingem de acest fapt, este suficient să punem un grup de oameni într'o situație care să le impună a lua fiecare o hotărâre. Lăsați să se determine singuri, toți vor lua hotărâri care se deosebesc unele de altele. Toți confirmă principiul, că în aceeași împrejurare, oamenii iau hotărâri variate, ceea ce înseamnă că omul dela natură este o ființă liberă, o făptură înzestrată cu darul dumnezeesc al libertății. Materia nu e liberă; nu acționează liber; ea e supusă legilor implacabile ale determinismului fizico-chimic și mecanic. Numai sufletul e liber, pentru că numai sufletul e energie pură, inteligentă, spirituală și independentă față de materia corpului. „Omul nu e o persoană decât numai pentru că e o ființă liberă și luminată de rațiune“ (Cousin).

Omul e liber și în virtutea libertății: poate face și bine și rău; poate să fie virtuos sau păcătos, poate asculta sau se poate răsvrăti, chiar și împotriva lui Dumnezeu.*

* „...Să ne închipuim pe Dumnezeu și pe om obligați să joace unul împotriva celuilalt partida aceasta de șah pe care o numim viață. Unul dintre jucători este un maestru celalalt un amator, neîndemănat, așa încât rezultatul partidei este cunoscut dinainte. Amatorul are liberul său arbitru, face ce vrea, căci el este acela care a ales să-și opună voința împotriva aceleia a maestrului; provoacă în fiecare clipă deșordinea pe tabla de joc și, prin prostia sa, întârzie rânduiala pentru nenumărate generații; fiecare înaintare stupidă din partea sa atrage însă după sine o magistrală contra-lovitură și încet, dar neînduplecat, jocul continuă până la victoria finală a maestrului. Remarcați însă, jocul n'ar putea continua, dacă piesele n'ar fi complete: regi, regine, nebuni, cai, pionii, maestrul nu pierde nici una din vedere“ (Elis. Goudge).

Deși simplă, ca și deosebirea sufletului de corp, libertatea sufletului, față de materia corpului, este una dintre cele mai scumpe credințe creștine, o problemă capitală dintre cele mai discutate și controverse. Pentru nimic în lume nu s'a luptat și nu s'a vărsat atâta sânge, cum s'a luptat și s'a vărsat pentru libertate. Libertatea e cea mai mare dramă a omenirii, cea mai scumpă și sfântă comoară, pentru care oamenii au luptat cu o pasiune pe care nicio pedeapsă nu a putut-o îmblânzi. Iată de ce trebuie să dăm atenția cuvenită acestei drame, care sfâșie inima oamenilor și a popoarelor ca o sabie cu două tășuri, și să răspundem pe rând la întrebările: Ce este libertatea? Există sau nu există libertate? Care-i sensul și rostul libertății de conștiință? Ce însemnătate și ce consecințe are libertatea sufletului pentru viața și religia creștină?

Ce se înțelege prin libertate? Multe și de toate. De obicei spunem că libertatea e voia slobodă și independentă de orice rău, starea suflutească pură de orice întinare, viața neprihănită. Ești liber când ești neatârnat, pur și perfect în toate privințele. Omul cu desăvârșire liber este sfântul, eroul perfecțiunii morale și spirituale. Prin libertate se mai înțelege neatârănarea, viața de sine stătătoare din punct de vedere național, politic, material, intelectual. Se mai înțelege prin libertate capacitatea omului de a chibzui și alege, de a fi singur meșterul destinului său; de a săvârși anumite fapte și a răspunde singur pentru ele. În înțeles moral, libertatea este facultatea omului de a se putea determina singur și de bună voie fie spre o faptă bună, fie spre o faptă rea (Ș. Ionescu).

Întrebarea e: deliberează omul liber asupra acțiunilor și hotărârilor sale? Alege el liber între bine și rău? Are el facultatea și capacitatea de a se determina singur și liber asupra faptelor, sau lucrează mecanic, în virtutea necesității, ca un animal sau ca un robot neînsuflețit? Suntem noi autorii faptelor noastre și avem noi răspunderea lor? Suntem noi liberi sau nu?

Pentru libertatea voinței și a conștiinței umane se aduc următoarele dovezi:

Bunul simț. Fiecare om se simte liber; are sentimentul, experiența și conștiința libertății. Cu toți avem simțul intim că noi înșine suntem autorii faptelor pe care le săvârșim și că motivele după care ne hotărîm într'un fel sau altul sunt ale noastre, liber alese. Noi *ne simțim* liberi, deci *suntem* liberi, tot așa cum cineva când se simte bolnav *este* bolnav, când se simte sănătos *este* sănătos, când se simte nenorocit *este* nenorocit și când se simte fericit *este* fericit. Toți oamenii aspiră spre libertate, ca florile spre soare, dar nu toți voesc sau aspiră la fel, din simplul motiv că au darul de a se determina liber.

Rațiunea și voința. Fiecare om are rațiune și

cu ajutorul ei judecă. Rațiunea îi dă putere de reflexiune asupra ideilor și faptelor, pe care le aprobă sau le respinge. Aceasta înseamnă că omul alege liber. „Cugetarea presupune libertatea“. La fel și voința. Unii vreau, alții nu vreau ce vreau unii. Omul își poate spori sau suspenda activitatea rațională sau cea volițională: e liber. Unde este cugetare și voință, este și libertate. A cugeta, a judeca sau a raționa și a voi înseamnă a alege, a cântări binele și răul, adevărul și minciuna, a delibera. Toți oamenii cugetă, judecă, raționează și voesc, dar nu toți acționează la fel. Toți oamenii au ideea de libertate, dar nu toți se folosesc de ea în aceeași măsură, pentrucă... sunt liberi. Liberul arbitriu e „cel dintâi bun vrednic de natura rațională“ (I. Damaschin).

Pofta. Pofta e liberă; cine pofteste dorește ceva, judecă, raționează liber (Damaschin). Gusturile și poftetele variază dela om la om, dovadă că fiecare om raționează și pofteste liber.

Răspunderea. Există un simț moral al răspunderii sociale, penale și politice. Fiecare om răspunde de ideile și faptele sale. Ce rost are *justiția*, cu tribunalele, judecătorii, codurile și penitenciarele ei, ce rost au pedepsele și distincțiile, onoarea și desonoarea, statutele, arcurile de triumf, guvernele, parlamentele, constituțiile, legile și sancțiunile călcării lor, dacă nu există libertate? Unde este libertate e și răspundere. Unde nu este libertate, *nu poate* să fie răspundere. Furi, criminalii și delicvenții, se pedepsesc numai când se dovedește că au lucrat conștient și liber. Soldații la datorie, funcționarii într'un serviciu comandat, nebunii și inconștienții, care se dovedește că nu au fost liberi și conștienți în serviciile și acțiunile lor, sunt scoși de sub sancțiunile legilor.

Datoria. Omul are de împlinit în viață o seamă de datorii familiare, sociale și umanitare. Împlinirea unor obligații, remunerarea lor, sau pedepsirea celor ce nu le împlinesc, presupune și impune existența libertății.

Virtutea. Nu este virtute unde nu este libertate, nici merit unde nu este virtute. Libertatea e partea constitutivă a virtuții. Numai fapta care e săvârșită liber poate să fie virtuoză; ceea ce e făcut cu forța nu e virtute (Damaschin). Între toate virtuțile, iubirea sfântă este semnul supremei libertăți. Faptele făcute din dragoste sunt cele mai libere fapte. Iubirea este liberă, a dăruire voluntară; trimiterea în lume a iubirii divine, adică întruparea Domnului și mântuirea omului, sunt tot acte libere și prin aceasta acte meritorii.

Viața religioasă, socială și culturală are la temelie ei libertatea. Oamenii se roagă, se ajută, se cultivă, se sfătuesc, se îndeamnă, unii muncesc, alții se lenevesc, se încurajează și descurajează, poruncesc, țin la demnitatea lor, laudă, muștră, opresc, răsplătesc, pedepsesc, amenință, luptă pentru liber-

tate până la moarte. Toate acestea, fără existența libertății de voință, ar fi fără de niciun înțeles. Fără libertatea de voință și de conștiința, religia, cultura societatea și statul ar reprezenta numai forța și tirania, și astfel și-ar pierde orice justificare morală, iar omul și-ar pierde titlul și demnitatea de ființă religioasă, rațională, socială și etică, și ar coborî în rândul animalelor, care trăesc din instinct, fără conștiință.

Sunt deci atâtea și atâtea premise care ne duc la concluzia că omul este o ființă înzestrată cu suflet liber. Noi toți știm că ne determinăm singuri și că alegem liber între bine și rău, între virtute și viciu, ceea ce dovedește că noi suntem autorii faptelor noastre și deci răspunzători pentru ele. — Dar nu toți oamenii au convingerea aceasta despre libertate. Unii o afirmă, o recunosc și o apără cu prețul vieții lor, alții dimpotrivă a tăgăduesc în chip absolut.

Impotriva libertății de voință și de conștiință s'au ridicat o seamă de obiecțiuni și s'au adus dovezi, unele destul de serioase, dintre care cele principale sunt următoarele :

Determinismul. În acest cuvânt se cuprind aproape toate obiecțiunile formulate împotriva liberului arbitriu. Determinismul este acel sistem de filosofie care explică toate fenomenele vieții și faptele oamenilor prin legea cauzalității. Cum orice efect e produs de o cauză eficientă și suficientă, și cum în natură totul e condiționat și prevăzut ca efectul din cauză, la fel toate faptele oamenilor, în virtutea legii cauzalității, sunt efectul unor cauze precise, determinate mecanic de forța motivelor pro sau contra. Prin urmare nu există libertate de voință și de conștiință. Toate faptele își au motivele lor, justificarea lor în cadrul unor înlănțuiri de cauze și efecte care exclud libertatea. — Vițiul fundamental al determinismului este că judecă viața spirituală după legile materiei, fără să țină seama că *în lumea spiritului aceleași cauze nu produc aceleași efecte*. De pildă, există o serie de oameni, exemplarele cele mai alese ale societății, creatorii de științe și de curente noi, eroii, martirii și sfinții, care s'au împotrivit mediului și din voința lor au făcut izvor de libertate. La ei, aceleași cauze produc de cele mai multeori efecte contrare. Ei frământă, revoluționează și înesc societatea după idei și principii deosebite decât cele ale mediului și de cele mai multe ori străine de materie și de legea cauzalității naturale. Revoluția sau înnoirea se produce mai întâi în lumea spiritului, în care domină legea libertății de voință și conștiință, apoi se manifestă în mediul social. Ceea ce este în imperiul materiei legea cauzalității, este în imperiul spiritului legea libertății, fără de care nu poate să existe nici religie, nici cultură, nici morală, nici progres. Deci, aplicarea legii cauzalității materiale la înțelegerea vieții spirituale, în felul determinismului, este fundamental greșită. — Determinismul (după E. Duplessy) este de șase feluri : vulgar, științific, fiziologic, psihologic, filosofic și religios. Cel mai vechiu și mai popular este **determinismul vulgar**, cunoscut sub numele de **fatalism** (dela fatum = soartă, des-

tin). „Totul este de mai înainte sortit“, spun fataliștii superstițioși ; „Așa a fost să fie“, „Ce ți-e scris în frunte ți-e pus“, „Nimic nu se poate schimba“, „Cum ți-e soarta“... — sunt tot ziceri de cuprins fatalist, care deși populare, sunt admise numai ca expresii verbale, fără să se orienteze cineva după filosofia lor. Fatalismul este o concepție pesimistă și trândavă, „bună pentru paraziții societății“, nu pentru muncitori. Cine luptă pentru meliorism și cine face eforturi pentru progres în domeniul religios, moral, cultural, social, etc. nu poate să fie un fatalist. Fatalismul este filosofia lăncezelii, a trândăviei și a morții. Nici cultura, nici civilizația, nici viața, nu sunt cu puțință dacă ne luăm după logica fataliștilor. Religia creștină a combătut totdeauna fatalismul. Popoarele culturale și spiritele cele mai alese ale omenirii nu numai că nu au aderat la fatalism, dar l-au și denunțat, ca pe o eroare a spiritului uman decăzut din starea sa de putere și de puritate originară.* — **Determinismul știin-**

* Shakespeare : „*Iată nerozia camenilor. Când sunt răi — adeseori în urma izducnirilor lor — ei le pun în seama soarelui, a lunii, și a stelelor. Ca și când am fi în chip necesar depravați : imbecili prin voința cerului, mișei și hoși sub influența sferelor, bețivi, mincinoși și adulteri pentru a ne supune planetelor ! Admirabilă scuză !...*“

Sf. Ioan Gurădeaur : „*Libertatea voinței este forța care ne conduce. Noi nu suntem supuși necesității destinului, cum le place unora a crede. Binele și răul se întâlnesc între limitele a ceea ce vrem sau nu vrem să facem. Pentru aceasta Dumnezeu ne-a promis împărăția sa și ne-a amenințat cu pedeapsa sa. El nu ar fi făcut-o față de ființele care sunt înălțate de necesitate. Și într'un caz și'n altul, Dumnezeu plătește potrivit faptelor, care au fost supuse unei deliberări. El n'ar fi fixat legi, n'ar fi dat sfaturi, dacă am fi fost legați de puterile destinului. Dar, întru cât, noi suntem liberi și stăpâni pe voința noastră proprie și cum noi putem deveni răi din cauza neglijenței noastre și țuni ca o urmare a însușirilor noastre, Dumnezeu ne-a pus înainte aceste mijloace : a ne teme de pedeapsa sa și a nădăjdui în împărăția sa. Cu aceasta el ne îndreaptă și ne arată adevărata înțelepciune.*“

„*Și nu sunt desigur numai aceste considerațiuni, ci e însăși conduita noastră proprie, care dovedește că viața omului nu e condusă nici de destin, nici de noroc, nici de datele zodiace, și nici de cursul stelelor. Dacă tot ce se întâmplă ar depinde de aceste principii, pentru ce mai flagelați atunci pe sclavii voștri, când au furat ? Pentru ce târâși în fața tribunalului pe femeia adulteră ? De ce vă disprețuiți, când faceți ceea ce nu trebuie ? De ce nu suportați injuriile calmioase, dacă cineva v'ar aplica epitelul : de adulter, de desfrânat, de bețiv, sau altă expresie de acest fel, ci din contră socotiți aceasta ca un ultragiu ? Intru cât voi reprobați greșelile altora, intru cât aveți dispreț față de cei ce vă fac rău și vă formalizați de lucruri de puțină importanță și vedeți ultragii în reproșurile ce vi se fac, implicit trebuie să recunoașteți, că faptele voastre nu sunt determinate de destin, ci au valoarea pe care le-o oferă libertatea voinței. Față de cei pe care-i stăpânește cu adevărat destinul, noi căutăm să fim indulgenți. Dacă un om, pe care-l apucă duhul cel rău, ne atacă, ne rupe hainele, ne lovește, nefiind porniți a-l pedepsi, noi avem pentru el milă și indulgență. Pentru ce acest lucru ? Fiindcă fapta sa nu e o urmare a libertății voinței lui, ci a violenței diavolului. Așa fiind, dacă și celelalte greșeli ar fi o urmare a destinului, noi le-am ierta... Admițând fatalismul, totul devine o confuziune în existența acestei lumi. N'ar mai fi nici virtute, nici viciu, nici artă, nici lege sau altceva asemănător. De ce luăm atâtea măsuri, când suntem bolnavi, de a cheltui bani, de a chema doctori, de a ne pedepsi dorințele noastre ? Dacă sănătatea sau boala atârână de destin, atunci zadarnice sunt cheltuelile, zadarnice vizitele medicului, zadarnic regimul sever al bolnavilor.*“

„*Dar nu. Și aci reiese aceeași evidență ca și'nainte. Nimic din toate acestea nu e degeaba. Dreptatea se face în contra acestei scornituri a destinului. Afacerile oamenilor nu sunt supuse nici unei necesități. Totul, cum am spus, depinde de valoarea pe care o dăm libertății voinței noastre*“ („**Contra fatalismului**“).

tific, astăzi la modă, pretinde că liberul arbitriu e incompatibil cu datele științei. În lume există o cantitate de energie constantă, care nu sporește și nici nu dispăre. Dacă ar exista liber arbitriu, fiecare om ar fi un creator și un producător de energie. În acest caz, energia ar crește și ar contrazice legea conservării energiei. — Temerea este neîntemeiată, deoarece în acțiunea liberului arbitriu, omul nu crează și nu sporește energia, în niciun chip, ci folosește energia spirituală existentă. Când mă plimb, sau când muncesc, când arunc o piatră sau mă hotărâsc să nu o arunc, mă folosesc de o putere existentă în mine. Legea conservării energiei nu are nimic comun cu legea libertății. Libertatea voinței aparține lumii *spirituale*, legea conservării energiei lumii *materiale*. Libertatea voinței este un fapt de conștiință, legea conservării energiei o ipoteză (pusă la îndoială de legea entropiei, pe baza căreia energia în continuu se degradează). Determinismul științific opune unui fapt o ipoteză, care se pot ușor împăca, fără să se contrazică. — *Determinismul fiziologic* susține că deși se pare că omul lucrează spontan, în virtutea voinței sale libere, el este supus forțelor și mecanismelor după care funcționează corpul său; suferă în special influența temperamentului, a eredității, a deprinderilor, a climatului fizic și moral în care trăiește. Toate acestea sunt adevărate, dar toate sunt în cele din urmă la dispoziția voinței. Ereditatea, temperamentul, climatul, etc. nu suprimă libertatea de voință. Când omul *vrea*, poate să-și corecteze toate defectele morale; poate să-și nobilizeze temperamentul, să-și amelioreze caracterul, să-și întărească voința... câte rezultate, bune și rele, nu se pot obține prin efort personal... Calendarul creștin este plin de nume și modele de oameni convertiți, care din oameni depravați și criminali, prin forța voinței de a se determina liber, au devenit oameni noi, caractere de model, sfinți și martiri. — *Determinismul psihologic* învață că oamenii, deși au în față mai multe motive, pro sau contra unei fapte, voința lor se lasă totdeauna influențată de motivul cel mai puternic. Deci în cumpăna unei hotărâri trage mai greu nu voința liberă ci motivul cel mai tare, cel mai rațional și deci mai convingător. — Așa e în teorie; în realitate nu e așa. Oamenii nu se orientează după motivele cele mai inteligente și mai grele, ci prea adeseori după cele mai ispititoare și mai ușoare. Nu greutatea motivului hotărăște deciziunea ci voința personală. Toate faptele au la temelie un motiv. Dar motivele sunt individuale, sunt „motivele mele”, depind de mine, de sentimentele mele, de logica și de voința mea. Că este așa, ne convigem ușor punând mai mulți oameni în fața unui singur fapt care reclamă o hotărâre. Fiecare, cu motivele lui, ia altă și altă hotărâre, se decide *liber*, nu după motivul cel mai tare. — *Determinismul filosofic* este una cu panteismul, care identifică pe Dumnezeu

cu lumea în care toate se întâmplă și se înlănțuie după legea necesității. — Filosofia aceasta, deși se pare că are avantajul de-a reduce totul la unitate, are desavantajul că divinizează imoralitatea, ca și când binele și răul, virtutea și viciul, iubirea și ura, devotamentul și crima ar fi totuna și una cu dumnezeirea. — *Determinismul pretins religios* este una cu predestinația, după care totul este dinainte știut și hotărât de Dumnezeu. Unii oameni sunt predestinați la mântuire, ceilalți la osândă. Voința umană nu mai poate schimba nimic. — Ca și panteismul, învățătura despre predestinație este profund imorală, deoarece face din Dumnezeu autorul răului, ca și când el ar fi hotărât, cu totul arbitrar, pe unii la fericire pe ceilalți la nefericire eternă. Dumnezeu *știe* și *prevede* toate ca într-o oglindă, dar aceasta nu înseamnă că el și determină și predestinează, peste voința omului. Dacă eu văd un om că merge spre prăpastie, sau dacă știu dinainte că pentru faptele lui bune va fi răsplătit, sau pentru cele rele va fi pedepsit, asta nu înseamnă că eu l-am determinat sau predestinat într-un fel sau altul. El singur își pregătește destinul, cum voește, după cum uzează sau abuzează de libertate. — Sunt așa dar atâtea și atâtea motive și dovezi pentru care filosofia determinismului mecanic — susținută de către aderenții materialismului — este în întregime nefondată și prin urmare neîndreptățită atunci când neaga liberul arbitriu. Determinismul nu exclude ci implică „noțiunea antitetică de libertate”. Nu știm ce-i libertatea fără determinism, nici determinismul fără libertate.

Prevederea faptelor omenești este altă pricină de obiecțiune împotriva liberului arbitriu. De fapt, la unii oameni, dar numai în parte, se pot prevedea unele fapte. Educația, caracterul și mediul ne ajută să prevedem, însă numai cu aproximație, nu cu siguranță. Se pot prevedea faptele virtușilor și a vicioșilor; nu se pot prevedea faptele oamenilor mijlocii. Dar și la unii și la alții intervin la fiecare pas surprize, care se nasc tocmai din jocul și exercițiul voinței libere.

Uniformitatea dintre faptele oamenilor încă nu este o dovadă împotriva liberului arbitriu. Dacă unii merg la teatru, când e teatru, nu înseamnă uniformitate. Că nu toți se duc la teatru. Nu toți cugetă la fel și nu toți apreciază la fel o operă, un roman, sau un obiect oarecare. Uniformitate absolută nu există, decât în legile materiei. În legile vieții și mai ales în lumea spiritului este o minunată varietate care încântă și ochiul și mintea și inima.

Statistica unor fapte periodice încă nu anulează existența liberului arbitriu (de exemplu căsătorii sau sinucideri la anumite date sau epoce, determinate de anumite motive). Statisticile variază an de an. Diferențele lor și mai ales lacrimile lor ne fac aproape totdeauna să ne îndoim de valabilitatea concluziilor

lor, mai ales atunci când ele se referă la libertatea morală. Liberul arbitriu față de statistică este într'un echilibru nestabil. Cifrele se pot folosi și pentru și contra liberului arbitriu, după cum le mânuim.

În consecință, libertatea există. Libertatea voinței face din om o *făptură morală* o ființă capabilă de progres și de răspundere. Obiecțiunile ridicate împotriva ei sunt în întregime neîntemeiate, față de probele serioase și grele care susțin și confirmă existența ei.

Libertatea de voință și de conștiință are în viața omului și a omenirii un sens și un rost, de o covârșitoare importanță. Libertatea reprezintă demnitatea omului. În libertate se cunoaște valoarea omului și deosebirea mare care există între el și animal.

Libertatea este răspântia dela care începe dreapta și stânga, binele și răul, urcarea spre cer sau coborîrea spre iad. O explicație rațională mulțumitoare despre originea binelui și a răului, nu avem în afară de existența libertății morale.

Libertatea este „o zestre a naturii omenesti“, un dar dumnezeesc, în care se oglindește toată măreția și mizeria omului. Măreția, pentru că e un privilegiu exclusiv al omului; mizeria, pentru că zdrobit sub majestatea ei regală Adam pierde raiul fericirii. Prin libertate ne înălțăm sau cădem; libertatea ne închide sau deschide paradisul, după cum ne folosim de ea în bine sau în direcția răului, după cum uzăm sau abuzăm de ea.

Unul dintre poeții nostri de seamă (D. Nanu) a scris o admirabilă poezie despre „Drama libertății“, în care exprimă clasic de frumos și veridic, sensul și valoarea libertății. Reproducem din ea aceste versuri nemuritoare:

*„O, libertate! har și osândire,
Primejdios și straniu privilegiu,
Izvor sfânt de noroc și sacrilegiu,
Putere uriașă: răsprătire
Și-adâncă slăbiciune: neascultare,
Ești sâmburele primei soârcoliri!
Părinte-al ne'nțelesei întocmiri
Cu ea tu ne înalți și ne dobori...“*

Măreția și mizeria libertății a studiat-o sub aspectul ei psihologic și oarecum profetic, în romanele sale celebre, marele scriitor rus Dostoievski. Toate romanele sale „reprezintă experiența libertății omenesti“, destinul tragic al omului în libertate. Eroii săi întruchipează imperiul tuturor libertăților și a celui mai diabolic despotism. Ei reprezintă măreția și tragedia libertății; credința și necredința, binele și răul, lumina și întunerecul, cerul și iadul, toate în legătură cu misterul libertății. Din cercetarea acestei enigme, rezultă limpede ce însemnătate și ce consecințe are ea pentru viața și religia creștină.

Cum înțelege Dostoievski libertatea? După Dostoievski, libertatea este genul specific al omului.

Nu putem înțelege și nu ne putem închipui omul, fără libertate. Cine neagă libertatea, neagă și omul și pe Dumnezeu. Binele și răul, credința și necredința, iubirea și ura, toate sunt în funcție de existența libertății.

Dumnezeu a pus dela început pe umerii omului povara libertății; povară aleasă dar grea, care constituie privilegiul lui de om. În virtutea acestui dar, omul poate alege; poate raționa, poate delibera și se poate decide într'un fel sau altul. În virtutea libertății, omul poate face binele sau răul. Secretul sau cheia binelui și a răului stă deci în libertate. Binele liber, acesta este binele veritabil și care se răsplătește. Binele obligatoriu nu mai este bine; binele obligatoriu ne cufundă în rău. Cât rău nu se face de dragul binelui?!... Aci rezidă toate măreția și tragedia libertății.

Eroii lui Dostoievski trăesc și reprezintă două feluri de libertăți. O libertate primară, arbitrară, laică, demonică, și alta secundară, veridică, harică, religioasă. Libertatea primară, fiind arbitrară, se distruge singură. Cine trăește în libertatea aceasta ajunge la sclavie, la negația libertății. Studentul Rodion Rascolnikov săvârșește crime în numele ei. La fel Kirilov și Ivan Karamazov. Este *libertatea posesărilor*, doctrina lui Chigaliev, care „pornind dela nemărginita libertate va sfârși prin nemărginita tiranie“. E libertatea rebelă, revoluționară, care sfârșește cu despotismul.

Libertatea secundară este libertatea religioasă, morală, creștină, harică. Libertatea aceasta pornește dela Iisus Hristos, care proclamă libertatea în cadrul adevărului și „în sânul binelui“. „Cunoașteți adevărul și adevărul vă va face liberi“ (În 8, 32). Omul, când ajunge sub stăpânirea patimilor inferioare, este robul păcatului; nu mai este liber. E liber când e în Hristos, în slujba și „în sânul binelui“. Iisus Hristos dă omului libertatea ultimă și cea adevărată, pentru că îl eliberează din robia patimilor, îl mântuește. De aceea, creștinismul este singura religie a libertății. Otrava care ucide libertatea e constrângerea. Creștinismul nu constrânge; el convinge, îmbie adevărul pe calea iubirii. Iubirea este soarele vieții și puterea libertății.

Cine lucrează prin constrângere e anticreștin. Acela degradează libertatea în arbitrar, și libertatea arbitrară duce la crimă, la necredință și la distrugerea ei proprie. Când totul e permis omului, libertatea devine sclavie și necredință, iar omul un sclav și un necredincios; în acest caz e pierdut, devine nu „posedat“, un ateu. Libertatea adevărată este Hristos și Fecioara Maria, nevinovăția și puritatea întrupată. Idealul ei este împărăția lui Dumnezeu pe pământ. Libertatea rebelă e antihrist; idealul ei e Sodoma. În libertatea harică omul crede în Dumnezeu; în libertatea rebelă omul se substituie lui Dum-

nezeu, devine ateu, un revoltat, un creator al răului. Existența răului este o dovadă despre existența neîndoelnică a lui Dumnezeu. „Dumnezeu există cu adevărat, pentru că răul și suferința există în lume; existența răului este o dovadă despre existența lui Dumnezeu. Dacă lumea ar consta numai din bine, atunci Dumnezeu nu ar mai fi de folos; lumea însăși ar fi Dumnezeu. Dumnezeu este, pentru că este libertatea” (Berdiaeff). Astfel, existența libertății este un argument pentru existența lui Dumnezeu, căci o lume în care binele ar fi obligator și ar exista numai el, ar fi o lume fără Dumnezeu, un mecanism fără libertate; ar fi o lume a despotismului nelimitat. Dar o astfel de lume nu poate exista, căci s’ar nimici singură în absența principiului responsabilității morale. Unde nu este libertate, nu este nici răspundere și unde nu este răspundere, domnește tirania, crima, haosul și moartea.

Libertatea adevărată este numai în creștinism. Mântuitorul Hristos ne-a dat ultima și singura libertate autentică: libertatea în bine, libertatea în iubire, libertatea în adevăr, libertatea harnică libertatea mântuitoare.

După libertatea aceasta însetează omenirea și luptă pentru dobândirea ei, până la moarte. Ea nu se află în sânge, dar omul își varsă sângele pentru ea; nu este un bun material, dar omul își dă toate bunurile materiale pentru ea. Libertatea este un bun spiritual, o zestre și o stare sufletească, o calitate specifică a omului, ca și inteligența, o probă despre existența și spiritualitatea sufletului, și a lui Dumnezeu. Nimeni nu o vede nici nu o pipăie, — căci prin natură, ca și rațiunea, ea este independentă față de materia corpului — dar toți o adoră și se bucură de harul ei, ca și de bunurile cerești „pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s’au suit“...

„Stați deci tari în slobozenia cu care ne-a dăruit Hristos și nu vă prindeți țarâși în jugul robiei” (Gal. 5, 1).

Informațiuni

■ IN CONTINUAREA VIZITELOR LA ȘCOALELE SECUNDARE DIN ARAD P. S. Părinte Episcop Andrei a vizitat în ziua de Mercuri 20 Februarie a. c. Liceul de fete „Elena Ghiba Birta”. Aci a fost întâmpinat de Dșoara Directoare Elena Damian, corpul profesoral și elevele școlii. Corul cl. VII-VIII condus de Dșoara Prof. E. Papp, a intonat „Pre Stăpânul și Arhiepiscopul nostru”, iar Dșoara Directoare a rostit o scurtă cuvântare în care a mulțumit P. S. Sale pentru această înaltă vizită, cât și pentru ajutorul dat școlii, când aceasta nu-și avea localul ei.

Timp de o oră P. S. Părinte Episcop a vorbit elevelor din cl. VII-VIII despre: importanța religiei, inima ca izvor de cunoaștere a realităților și despre femeia creștină și îndatoririle ei. La sfârșit eleva Sanda Ioanovicu din cl. VII a mulțumit P. S. Sale pentru frumoasele îndrumări date.

Vizita arhierescă s’a terminat cu cercetarea fiecărei clase și cu asistarea P. S. Sale la o oră de religie mozaică.

În ziua de Sâmbătă 23 Februarie a. c. Părintele Episcop a vizitat elevii cl. VIII dela Liceul Comercial de băieți, unde a fost întâmpinat de Dl Director Vasile Suci, care i-a urat bun venit, de Dl Prof. Dr. Grapini și elevii clasei. Aci P. S. Sa a vorbit elevilor despre fericire despre superioritatea bunurilor sufletești față de cele materiale și despre rostul religiei în viața tineretului. La sfârșit s’au împărțit elevilor iconițe religioase cu autograful P. S. Sale, iar elevul I. Rediș a mulțumit Părintelui Episcop pentru desfășurarea sufletească ce le-a produs-o prin frumoasele cuvinte adresate în această oră ce va rămâne mereu întipărită în inimile lor.

■ P. S. SA PĂRINTELE EPISCOP VENIAMIN AL CARANSEBEȘULUI a împlinit în ziua de 22 Februarie a. c. vârsta de 60 ani. Din acest prilej P. S. Sa a fost sărbătorit într’un cadru solemn de către Consiliul eparhial, F. O. R-ul local, autorități, școlii și ceilalți credincioși.

Alăturându-ne și noi acestei frumoase manifestări de aleasă prețuire a Ierarhului caransebeșan urăm P. S. Sale:

Intru mulți ani Stăpâne!

■ ZIARUL „UNIVERSUL” a publicat de curând următoarea informațiune:

„Luni, 18 Februarie, d. a. s’a ținut la ministerul cultelor, sub președenția părintelui C-tin Burducea, ministrul cultelor, a doua consfătuire în vederea realizării dezideratului conferinței dela Moscova, privitor la libertatea religioasă.

Au luat parte reprezentanții cultelor istorice și ai asociațiilor religioase.

În urma cuvântărilor și a propunerilor făcute s’a hotărât ca până la o nouă consfătuire, — fixată în după amiaza de 6 Martie a. c., — fiecare biserică și asociație să-și desemneze reprezentantul împuternicit ca să ia parte la lucrările preliminare ale noii legi a cultelor.

Din cuvântările rostite, se desprinde preocuparea generală ca noua legiuire să ofere garanțiile unei adevărate și depline libertăți religioase, dar totodată și dispozițiile de rigoare ca sub motivul propagandei religioase să nu se producă manifestări împotriva ordinii de stat și cu caracter sedicios știut fiind că o parte din pretinsele secte religioase erau create în Germania și în alte părți cu scopuri politice în scopul hegemoniei germane“.

■ REVISTA „RENAȘTEREA” DIN CLUJ a cinstit în numărul său din 17 Febr. a. c. pe Dl Prof. Universitar Dr. Ion Matei, președintele F. O. R-lui, din prilejul împlinirii alor patruzeci de ani de activitate publicistică. Semnează articole omagiale P. S. Părinte Episcop Nicolae Colan, Dr. V. Sava și Prot. T. Cuiuş, redactorul revistei.

■ REVISTA TEOLOGICĂ, organ de știință și viață bisericească (Redacția și Administrația: Sibiu, Academia teologică „Andreiană”, strada Mitropoliei 24-28), a intrat în al 36-lea an de apariție. Condițiunile optime de fond și formă în care se prezintă, fac din ea o mândrie a presei bisericești ortodoxe din Ardeal.

Cu considerare la scumpirea crescândă a hârtiei și tiparului, abonamentul pe anul 1946 a fost fixat la Lei 12.000. Mulțumită unor măsuri de prevedere, revista va apare și în viitor în același număr de pagini, și pe aceeași hârtie de bună calitate, care se cunoaște.

Preoțimea din Eparhia noastră este rugată să se aboneze în număr cât mai mare, trimițând costul abonamentului prin mandat poștal la adresa: *Librăria Arhidiecezană, Sibiu, str. Mitropoliei 45* (pentru „Revista Teologică”).

Abonații vechi sunt rugați să-și achite restanțele.

■ SOCIETATEA DE LECTURĂ „EPISCOPUL GRIGORIE” a studenților teologi din Arad a ținut o nouă ședință în ziua de 21 Februarie a. c., în cadrul căreia Dl Traian Balta din an. III a vorbit cu mult talent despre: „Muzica populară”.

■ LA ISTAMBUL A INCETAT DIN VIAȚĂ în ziua de 17 Febr. a. c. I. P. S. Patriarh ecumenic Veniamin. I. P. S. Sa avea vârsta de 74 ani.

■ LA CRAIOVA S'A STINS DIN VIAȚĂ Părintele profesor Dr. Gh. I. Ghia, fost profesor și inspector general al învățământului religios din școlile secundare. Adormitul în Domnul a fost redactorul revistei „Renașterea” din Craiova și lasă în urmă o seamă de lucrări mai ales în domeniul biblic al N. T.

■ HIROTONIRI. În zilele de 22, 23 și 25 Februarie a. c. P. S. Părinte Episcop Andrei a hirotonit întru diacon și preot pe exactorul nostru eparhial Pavel Dabu și pe absolventul de teologie Ioan Codreanu din Șiclău.

■ LA ȘCOALA NORMALĂ DE ÎNVĂȚĂTORI DIN ARAD sunt vacante 4 posturi de oameni de serviciu, cari pot fi ocupate de 2 perechi de oameni căsătoriți.

Cucernicii preoți sunt rugați a recomanda Direcției Școlii oameni vrednici cari ar dori să presteze aceste servicii.

Nr. 976—1946.

Concurs

Se publică concurs, cu termen de 30 zile, pentru îndeplinirea postului vacant de șef de birou dela Consiliul eparhial ort. rom. din loc.

Postul este înglobat în grupa A. 9. 29. Salarul este 9400 lei lunar și accesoriile.

Reflectanții la acest post trebuie să îndeplinească condițiunile prevăzute în Cap. III. din Codul Funcționarilor Publici și să aibă în serviciu bisericesc cel puțin 5 ani împliniți.

La cerere se vor anexa următoarele documente: 1. extras de botez, 2. diplomă de bacalaureat, 3. absolutor teologic, 4. diplomă de capacitate preoțească, 5. certificat de serviciu și 6. memoriu privitor la activitatea bisericească de până acum.

Arad, din ședința Consiliului Eparhial, în secțiuni unite dela 5 Februarie 1946.

† ANDREI, Traian Cibian,
3-3 Episcop, _____ cons. ref. eparhial,

Nr. 240—1946.

Se publică concurs cu termen de 30 zile pentru ocuparea postului de cântăreț bisericesc în parohia Cicir, protopopiatul Arad.

VENITE:

1. Folosința 17 jug. mici pământ arabile ce constituie sesiunea cantorală (cca 10 și jum. jug. cad.).

2. Stolele legale.

3. Salarul dela Stat pentru care parohia nu garantează.

INDATORIRI:

1. A conlucra cu preotul la toate slujbele oficiale și particulare din parohie conștiincios și punctual.

2. A instrui elevii școlii primare în răspunsurile liturgice și Apostolul, cântând cu ei regulat la Sf. Liturghie.

3. A instrui tineretul glasurile și cântări bisericești.

4. A face cor bărbătesc ori mixt.

5. A plăti din al său pe eventualul cântăreț ajutor precum și toate impozitele după beneficiul său.

Reflectanții vor dovedi că sunt diplomați a unei școlii de cântăreți. Cererea de concurs împreună cu actele recerute se vor înainta Veneratului Consiliu Eparhial, iar candidatul se va prezenta în parohie spre a-și arăta destoinicia în cele cantorale spre a fi propus spre numire.

Arad, din ședința Cons. Epar. dela 31 Ianuarie 1946.

† ANDREI, Ic. Stavr. Caius Turicu,
Episcop. consilier, ref. eparhial.

3-3